

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

KAISU3 – kuten edeltäjänsäkin - on luonteeltaan pikemmin alustava suunnitelma kuin hallituksen linjaus toimenpiteistä taakanjakosektorilla. Sivulla 167 todetaan: ”Suunnitelman toimenpideohjelmaan sisältyvät toimet ovat kuitenkin pääsääntöisesti sellaisia, joiden tarkasta toimeenpanoaikataulusta ei ole vielä päätetty. Aikataulutusta liittyy monessa tapauksessa myös politiikkatoimen edellyttämään rahoitukseen. Huomattava osa suunnitelman toimista on luonteeltaan tukitoimia, joiden rahoituksesta päätetään tapauskohtaisesti myöhemmin.”

Pidämme hyvänä lähtökohtana, että toimia valittaessa keskeisenä kriteerinä on ollut kustannustehokkuus (s. 93).

Kuten suunnitelmassa kuvataan, Suomea taakanjakosektorilla koskeva velvoite ulottuu koko jaksolle vuosina 2021-2030. YM:n arvion mukaan käytettävissä on koko jaksolla 233 miljoonaa tCO₂ päästökiintiötä ja lisäksi Suomella on mahdollisuus siirtää kertaluonteisena joustona 7 Mt päästökaupparektorilta taakanjakosektorille. Yhteensä kiintiötä on siten käytössä 240 miljoonaa tCO₂. KAISU3 esittää hyvin laveaa toimenpideohjelmaa, jonka arvioitu tehollinen vaikutus vuositason 2030 on n. 0,5-0,6 Mt eli hyvin pieni suhteessa Suomen kokonaisvelvoitteeseen. Samalla sivulla 164 todetaan, että epävarmuus arvioissa on hyvin suuri. YM arvioi (s. 163), että toimenpidepaketin myötä ja joustoja hyödyntäen Suomi voisi päästä 234 Mt:iin eli jonkin verran alle kiintiön. Jos tämän arvion epävarmuus on edes 5 prosentin luokkaa, on arvion epävarmuusmarginaali n. ±12 MtCO₂. Jos toimenpideohjelman maksimivaikuttavuudeksi oletettaisiin esim. $5 \times 0,5-0,6 \text{ Mt/a (2026-2030)} = 2,5 - 3 \text{ Mt}$ (mikä on varsin todennäköisesti yliarvio, vrt. alla), on pelkkä epävarmuusmarginaali erittäin suuri suhteessa esitettyyn toimenpidekokonaisuuteen.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että KAISU2 esitti 5,7 Mt:n politiikkatoimipaketin eli noin 10 kertaa tässä esitettyä suuremman, vaikkakin nojasi pitkälti joko EU:n linjauksiin (ETS2) tai toimiin, jotka sysättiin seuraavan hallituksen vastuulle (esim. tieliikenteen jakeluvelvoite).

Kun otetaan huomioon Suomen maankäyttösektorin haasteet, syntyykin vaikutelma, että esitetty suunnitelma – vaikkakin laaja (211 sivua) ja sektorilaajuudeltaan hyvin kattava ja myös ansiokkaan pedantisti esitelty esimerkiksi yksittäisten toimien vaikutusarvioiden osalta – jää mittakaavaltaan

liian pieneksi ja epämääräiseksi suhteessa Suomen velvoitteisiin. Mikä on siis toimenpidepaketin ja KAISU3:n merkitys ylipäättään Suomen tavoitteiden saavuttamisessa? Vastausta pohdittaessa on hyvä huomioida myös sivujen 167-168 kuvaus: ”EU-lainsäädännöstä johtuva epävarmuustekijä liittyy maankäyttösektorin ja taakanjakosektorin kytkentään. Tähän seikkaan on viitattu luvussa 2.4., jossa tarkasteltiin taakanjakoasetuksen sisältöä. Kyse on siis siitä, että maankäyttösektorin mahdollinen vaje jaksolta 2021–2025 siirtyy katettavaksi taakanjakosektorin yksiköillä, ellei vajeen kattaminen muulla tavoin onnistu. Tällä hetkellä käytettävissä olevien arvioiden perusteella näyttää todennäköiseltä, että tällainen tilanne voi syntyä ja että kyseinen vaje voi olla varsin mittava. Taakanjakosektorin päästövähennystoimilla ei ole kuitenkaan mahdollista kattaa maankäyttösektorin merkittävää vajetta.”

Bioenergia ry:n arvion mukaan Suomen ilmastotavoitteiden ja arvioidun päästö- ja hiilinielukehityksen välinen ristiriita on kasvanut niin suureksi, että hiilineutraaliutta ei saavuteta 2035. Kansallisia tavoitteita olisi perusteltua uudelleenarvioida erityisesti maankäyttösektorin osalta.

Liikenne

Avovastaus

Liikenteen päästöistä yli puolet tulee henkilöautoliikenteestä, mutta toimet tällä sektorilla ovat olleet riittämättömiä ja osin vääränsuuntaisia (esimerkki ovat usean hallituksen tekemät jakeluvelvoitteen heikennykset).

Nykyinen hallitus on tekemässä päästöjen vähentämisen kannalta vääränsuuntaista vero-ohjausta alentamalla polttoaineveron CO₂-komponenttia vuoden 2026 alusta 50 miljoonalla ja vuoden 2027 alusta 50 miljoonalla eurolla. (s.58)

Luonnoksessa esitetyissä politiikkatoimissa on lukittauduttu siihen, että ajoneuvojen CO₂ standardi estäisi uusien polttomootoriautojen valmistuksen 2035 mennessä. Suomen kanta hiilineutraaleiden polttoaineiden mahdollistamiseksi jatkossa on kuitenkin positiivinen ja sen tulee olla EU-vaikuttamisen keskeinen tavoite. Näin edistettäisiin edullisesti uusiutuvien polttoaineiden käyttöä liikenteessä jo ennen vuotta 2035, kun uusia ajoneuvoja olisi paremmin tarjolla vaihtoehtona fossiilisen polttoaineen käytölle.

Vuodelle 2030 asetettu tavoite uusiutuvien polttoaineiden (nestemäiset biopolttoaineet, biokaasu ja synteettiset polttoaineet) jakeluvelvoitteesta (34 %) tulee pitää. Vuonna 2028 jakeluvelvoitteeseen tulee nykyisen lain mukaan merkittävä nousu, jota voidaan pyrkiä lieventämään etukäteen vuosien 2026-2027 aikaisella ylitäytöllä.

Kaikkiaan suunnitelman mukaan (s. 94) kotimaan liikenteen lisätoimenpiteiden tarve liikenteen päästöjen puolittamiseksi vuonna 2030 on noin 0,32–0,97 Mt. Suuremmassa arviossa (0,97 Mt) on mukana myös jakeluvelvoitteen joustomekanismin liikenteen päästöjä mahdollisesti kasvattava vaikutus (maksimissaan noin 0,5 Mt). Edelleen tekstissä todetaan, että ”Joustomekanismilla ei kuitenkaan pitäisi olla vaikutusta taakanjakosektorin velvoitteiden täyttymiseen, sillä oletuksena on, että päästövähennykset toteutuvat taakanjakosektorilla, vaikkakaan ei liikenteessä. Lisätoimien tarve liikenteessä on siten 0,32–0,47 Mt.”. Viimeinen lause pitää kuitenkin paikkansa vain, jos fossiilittoman liikenteen tiekartasta ja suurimman taakanjakosektorin alasektorin päästöjen puolittamisesta ei enää pidetä kiinni.

Sivulla 94 annetaan tilanteesta olennainen lisätieto: ”Fossiilittoman liikenteen tiekartta on yksi Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan kuuluvista uudistuksista, joiden toteuttamisesta

raportoidaan EU:n RRF-rahoituksen maksatuspyynnöissä. Mikäli liikenteen päästöt eivät vuonna 2030 puolitu, on olemassa riski, että Euroopan komissio tulkitsee fossiilittoman liikenteen tiekartta -uudistuksen perutuksi. Jos uudistus katsottaisiin kokonaan perutuksi, voi siitä VM:n arvion mukaan seurata Suomelle jopa noin 80 M€ tulonmenetys RRF-rahoituksessa.”

KAISU3 suunnitelma ottaa tämän riskin, sillä suunnitelmassa laadittu toimenpidepaketti ei esitä riittäviä lisätoimenpiteitä liikenteen päästöjen puolittamiseksi (s. 101-103). Arvioitu päästövähennysvaikutus jää 0,24 Mt:iin.

On myös syytä korostaa, että kaikissa suunnitelman skenaarioissa oletetaan, että biopolttoaineiden jakeluvelvoite nousee vuodesta 2027 vuoteen 2028 hyvin jyrkästi 22,5 prosentista 31 prosenttiin, vaikka jakeluvelvoitetta on tähän mennessä jo useaan kertaan laskettu. Mikäli näin ei todellisuudessa tapahdu lisätoimenpidetarve on sivulla 94 selkeästi aliarvioitu.

Huolimatta siitä, että s. 93 mukaan kustannustehokkuus on ollut toimenpiteitä valittaessa tärkeä näkökohta, listattu toimenpidepaketti sisältää useita toimia, joiden kustannustehokkuus ei ole hyvä:

- Romutuspalkkiokampanja (pelkillä valtiontalouden kustannuksilla) noin 1180 €/tCO₂ (s. 96)
- Tulosidonnainen romutuspalkkiokampanjan (pelkillä valtiontalouden kustannuksilla) noin 2500 €/tCO₂. (s. 97)
- Taloyhtiöiden latausinfra-avustus (370–520 €/t CO₂, s. 101)

Niissä käytetään siis julkista rahaa suhteellisesti paljon kohteisiin, joilla päästöt vähenevät Suomessa erittäin vähän. Se ei – etenkin erittäin heikon julkisen talouden tilanteessa - ole vastuullista ilmastopoliittia.

Maatalous

Avovastaus

Bioenergia ry pitää metsäpinta-alan laajentamista siihen sopivilla alueilla (s. 106) hyvänä keinona vastata luonnon nielujen lisäämistä koskeviin vaatimuksiin ja luontokatoon pitkällä aikavälillä.

Tuemme biokaasun edistämiseen tähtääviä kustannustehokkaita toimia.

Maatalouden toimissa ei tunnisteta mahdollisuuksia liittyen energiakasvien viljelyyn. Euroopan komissio on arvioinut lignoselluloosakasvien ja maatalouden tähteiden energiakäytön merkittävästi lisääntyvän viime vuosien pitkän aikavälin skenaarioissaan (mm. Climate Target Plan 2050 ja 2040 climate target recommendation) osana kasvavaa bioenergian roolia.

Maatalouden muutoksen myötä tavanomaisesta viljelykäytöstä arvioidaan (mm. MALUSEPO-hanke, Lehtonen ja Maanavilja, 2019, ks.

<https://tem.fi/documents/1410877/15020328/1+Muutoksiin+reagoivan+maatalouden+mahdollisuudet+v%C3%A4hent%C3%A4%C3%A4+kasvihuonekaasup%C3%A4st%C3%B6j%C3%A4%2C+utkimusprofessori+Heikki+Lehtonen%2C+Luke/af017c34-cf93-78b4-9253-562e3a48a496>) poistuvan satoja tuhansia hehtaareita peltoa. Näillä peltoaloilla voitaisiin tuottaa lisääntyvään biohiilen kysyntään raaka-aineita.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Luonnoksessa esitetään biopolttoöljyn jakeluvelvoitteen merkittävää heikennystä edelliseen Kaisu 2:een verrattuna. Tuolloin linjattiin tavoitteeksi 30 % vuonna 2030. Nyt esitetään (s.117) puolta pienempää eli 15 % vuonna 2030. Bioenergia ry:n mielestä tulisi vielä arvioida suunnitelman vaikuttavuuden lisäämistä aiemmin linjatulla, korkeammalla velvoitteella.

Työkoneet

Avovastaus

Luonnoksessa esitetään biopolttoöljyn jakeluvelvoitteen merkittävää heikennystä edelliseen Kaisu 2:een verrattuna. Tuolloin linjattiin tavoitteeksi 30 % vuonna 2030. Nyt esitetään (s.118) puolta pienempää eli 15 % vuonna 2030. Bioenergia ry:n mielestä tulisi vielä arvioida suunnitelman vaikuttavuuden lisäämistä aiemmin linjatulla, korkeammalla velvoitteella.

Jätehuolto

Avovastaus

Bioenergia ry kiinnittää huomiota siihen, että jätteen tuonti Suomeen energiakäyttöön on moninkertaistunut 2022-2024, kun samanaikaisesti bioenergiaa koskevia kriteerejä Euroopassa ja Suomessa on kiristetty ja energiaturpeen käyttöä on vähennetty mm. verotuksella.

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

Kunnilla ja kaupungeilla on keskeinen rooli päästövähennysten toteuttamisessa mm. kaavoituksen sekä energiainfrastruktuurin kehittämisen kautta. Erityisen tärkeää on kuntien yhteistyö energiayhtiöiden kanssa, esimerkiksi kaukolämmön sähköistämisessä, hukkalämpöjen hyödyntämisessä sekä investointien mahdollistamisessa.

KAISU 3:n näkökulmasta on oleellista tunnistaa ja tukea kuntien ja energiayhtiöiden yhteisiä ratkaisuja, jotka mahdollistavat kustannustehokkaat päästövähennykset. Kuntien ilmastotyön onnistuminen luo investointiympäristön, jossa sekä bioenergia että sähköistymiseen perustuvat ratkaisut voivat toteutua rinnakkain, edistäen näin sekä paikallisia että kansallisia ilmastotavoitteita.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

-

Julkiset hankinnat

Avovastaus

-

Muut poikkisektorit

Avovastaus

Bioenergia ry pitää s. 131-132 esitettyä arviota jakeluvelvoitteen joustomekanismin mahdollisesta positiivisesta vaikutuksesta päästöihin yksipuolisena ja ylioptimistisena. Joustomekanismia hyödyntämällä siirrytään vaikutukseltaan varmasta toimenpiteestä vaikutuksiltaan epävarmoihin toimenpiteisiin, ja kompensaatioon liittyy myös riski päästöjen kasvamisesta. Tämä koskee erityisesti tilannetta, jossa joustomekanismilla toteutettavat korvaavat toimet eivät ole lisäisiä. Riskiä on vaikea kokonaan poistaa, koska hankkeiden lisäisyyden arviointi ei ole yksiselitteistä.

Yhdistys kiinnittää myös huomiota suunnitelman tarjoamaan arvokkaaseen lisätietoon (s. 132): ”Valmistelun aikana ainoastaan yksi jakelija on ilmaissut olevansa kiinnostunut joustomekanismin hyödyntämisestä.”

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Suunnitelmaa pitäisi arvioida vielä siitä näkökulmasta, tukeeko se riittävästi hallituksen tavoitteita julkisen talouden tasapainottamisesta ja Suomeen suuntautuvien investointien määrän kasvattamisesta.

Sivulla 179 käydään läpi energiasiirtymän vaatimaa kriittisten mineraalien kulutusta: ”Siirtymä edellyttää mittavia määriä kriittisiä mineraaleja, joiden tuotanto ja saatavuus tulee varmistaa kestäväällä, ympäristöllisesti vastuullisella ja sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla.” Kriittisten mineraalien keskeinen ominaisuus on, niiden varantojen keskittyneisyys EU:n näkökulmasta hankaliin maihin – ja myös tästä seuraavat geopoliittiset riskit. Tämä ei välity luonnoksen kuvauksesta. On tärkeää, että edelleen merkittävästi ja hyvin turbulentiksi muuttunut toimintaympäristö otetaan riittävästi huomioon.

Muita huomioita

Avovastaus

-

Laurikka Harri
Bioenergia ry